

פרשת וזאת הברכה

שים לב: בכדי להקל על לימוד פרשה זו, הבאנו את כל דברי רש"י, והוספנו ביאור קצר (ע"פ דברי רש"י) למען ירוץ הקורא בו, השאלות הינם הן על דברי רש"י והן על הביאור

ספר "דברים", הוא דברי משה אל ישראל בשנת הארבעים לצאתם ממצרים, קודם שנכנסו לארץ ישראל, הוא החל לדבר עימם בא' שבט כדכתיב (דברים א' ג) "וַיְהִי בְּאַרְבָּעִים שָׁנָה בְּעַשְׂתֵּי עָשָׂר חֹדֶשׁ בְּאַחַד לַחֹדֶשׁ, דָּבַר מֹשֶׁה אֶל כָּל יִשְׂרָאֵל וגו'", פרשיות נצבים וילך והאזינו, נאמרו בז' אדר ביום מיתתו, כדכתיב "אַתֶּם נֹצְבִים הַיּוֹם פְּלִקְכֶם" וכתב רש"י מלמד שביום מותו הכניסם בברית, ובאותו יום סמוך למיתתו, ברכם כאמור בפרשתנו "וְזֹאת הַבְּרָכָה וגו' לְפָנַי מוֹתוֹ".

פרק ל"ג

א. וְזֹאת הַבְּרָכָה, אֲשֶׁר בְּרַךְ מֹשֶׁה אִישׁ הָאֱלֹקִים (נביאו של ה'), אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל, לְפָנָיו מוֹתוֹ:

לפני מותו. סמוך למיתתו, שאם לא עכשיו אימתי:

וזאת הברכה. לפני מותו. מש"כ רש"י "שאם לא עכשיו אימתי", פירוש, שכל זמן שהיה חי עדיין לא היה מברך אותם, מפני שכן ראוי לפרנס להוכיח תמיד את דורו, שמכח רוב התוכחה לא יחטאו, ואילו היה מברך אותם היו רואים עצמם חשובים וצדיקים והיו חוטאים, ורק עכשיו סמוך למיתתו ממש בירכם, כי אם לא עכשיו, אימתי יברכם, (ע"פ גור אריה).

פתיחה לברכות ע"י דברי שבח וריצוי לקב"ה

ב. וַיֹּאמֶר, ה' מְסִינֵי בָּא, וְזָרַח מִשְׁעִיר לָמוֹ, הוֹפִיעַ מֵהַר פָּאֲרֹן, וְאַתָּה מִרְבַּבֵת קִדְשׁ, מִיְמִינוּ (אשדת) אִשׁ דָּת לָמוֹ:

ויאמר ה' מסיני בל. פתח תחלה בשבחם של מקום ואחר כך פתח בצרכיהם של ישראל, ובשבח שפתח בו יש צו הזכרת זכות לישראל, וכל זה דרך רצון הו"א, כלומר, כדאי הם אלו שתחול עליהם ברכה: פירוש, קודם שביקש על צרכיהם של ישראל, פתח משה והזכיר שבחו של מקום, בכך שבענוונותו סיבב אצל כל האומות לשאול אם רוצים לקבל התורה, ובחר להזכיר שבח זה שיש בו ג"כ זכות לישראל שהם כן קיבלו את התורה, וכל זה הוא דרך ריצוי, כאומר "כדאי הם אלו שתחול עליהם ברכה".

מסיני בל. יאל לקראתם כשצאו להתייב בתחתית ההר, כחתן היואל להקביל פני כלה, שנאמר "לקראת האלהים" (שמות יט, יז) למדנו שאל כנגדם: **זרח משעיר למו.** שפתח לבני עשו שיקבלו את התורה ולא ראו: **הופיע.** להם: **מהר פארן.** שהלך עם ופתח לבני ישמעאל שיקבלוה ולא ראו: **ואתה.** לישראל: **מרבבות קדש.** ועמו מקאת רבבות מלאכי קדש, ולא כולם ולא רובם, ולא כדרך בשר ודם שמראה כל כבוד עשירו ותפארתו ציוס חופתו: **אש דת.** שהיתה כתובה מאז לפניו בלש שחורה על גבי אש לבנה, נתן להם בלוחות כתב יד ימינו. **דבר אחר אש דת,** כתרנומו, (נאמר ה' מסיני אתגלי וְזָרַח מִשְׁעִיר אֶתְחִיזוּ לָנוּ אֶתְגְּלֵי בְּגָדֵי מִטְוֵי דְפָאֲרֹן וְעִמָּה רַבְבַּת קִדְיִשִׁין קָתַב יְמִינָה מְגֹ אֲשֶׁתָּא אוֹרִיתָא יְהֵב לָנוּ) שנתנה להם מתוך האש:

"ויאמר, ה' מסיני בא" - ה' יצא לקראת בני" מהר סיני, (כחתן היוצא לקראת כלה).

"זרח משעיר למו" - ה' האיר להם (לבני ישראל) בבואו משעיר - לאחר ששאל לבני עשו אם רצונם לקבל התורה, וסירבו.

"הופיע מהר פארן" - וכן הופיע (התגלה) להם בבואו מהר פארן - שם הציע את התורה לבני ישמעאל, וגם הם לא קיבלוה.

בגמ' ע"ז דף ב: מבואר שהקב"ה החזיר את התורה על כל האומות ולא קיבלוה, ואח"כ בא אל עשו וישמעאל שהם מזרע אברהם ומסתבר יותר שיקבלוה, וגם הם לא קבלו, וזהו שהזכיר כאן הפסוק את עשו וישמעאל, שהיו באחרונה, (ע"פ גור אריה).

המשך פרשת וזאת הברכה פרק ל"ג

"ואתה" - ובא לישראל "מרבבות קודש" - עם מקצת רבבות מלאכי קודש, (ולא בא עם כולם, ואפילו לא עם רובם, ולא כדרך בשר ודם שמראה את כל עושרו ביום חופתו).

"מימינו" - כתב ביד ימינו על הלוחות, את "אש דת" - התורה שהיתה כתובה מאז [עוד קודם לבריאת העולם] באש שחורה ע"ג אש לבנה, ונתנה "למו" (להם). פירוש ב': כתב ביד ימינו על הלוחות את הדת (התורה), ונתנה להם מתוך האש.

ה' מסיני בא", מה למדים מזה שלא נאמר ה' לסיני בא _____
 סכס: איזה שבח של הקב"ה הזכיר משה רבינו קודם שבירכם _____
 ומדוע הזכיר דוקא שבח זה _____

האומות שהוזכרו בפסוק שסידבו לקבל התורה

למי הכוונה	לשון הפסוק	
		א.
		ב.

פרש "אש דת", לפירוש א' _____ לפירוש ב' _____
 ג. אף חובב עמים, פל קדשיו בידך, והם תכפו לרגלך, ישא מדברותיה:

אף חובב עמים. גם חיבה יתירה חיבב את השבטים, כל אחד ואחד קרוי עם, שהרי צנימין לצדו היה עתיד להולד כשארמך הקב"ה ליעקב "גוי וקהל גויים יהיה ממך" (בראשית לה, יא). **כל קדושו בידך.** נפשות הצדיקים גנוזות איתו, כענין שנאמר, "והיתה נפש אדוני כרוכה בצרור החיים את ה' אלהיך" (שמואל א כה, ט). **והם תכו לרגלך.** והם ראויים לכך, שהרי תווכו עצמנו לתוך תחתית ההר לרגלך בסיני, תכו לשון פועלו, הותווכו לתוך מרגלותיך: **ישא מדברותיך.** נשאו עליהם עול תורתך: **מדברותיך.** המ"ם זו קרוב ליסוד, כמו "וישמע את הקול מדבר אליו" (במדבר ז, פט), "ואשמע קול מדבר אליו" (יחזקאל ב, ג), כמו מתדבר אליו, אף זה מדברותיך, מה שהיית מדבר להשמיעני לאמר להם טישפורפלידור"ש בלע"ז, ואונקלוס תרגם שהיו נוסעים על פי דברתיך, והמ"ם זו שמוש משמשת לשון מן (אף חביבנון לשבטיא פל קדישוהי בית ישראל בגבורא אפגנון ממצרים ואנון מדברין תחות עננה נטלין על מימרה).
 דבר אחר, **אף חובב עמים.** אף בשעת חיבתן של אומות העולם, שהראית להם פנים שוחקות ומסרת את ישראל בידם: **כל קדושו בידך.** כל דליקיהם וטוביהם דבכו כך ולא משו מאחריך, ואתה שומרים: **והם תכו לרגלך.** והם מתמלעים ומתכנסים לתחת כלך: **ישא מדברותיך.** מקבלין גזרותיך ודתותיך בשמחה. ואלה דבריהם:

לפירוש ב':
 בא לומר שהצדיקים דבקים בה', גם כשהאומות שולטים בהם
"אף חובב עמים" - אף בזמן שהקב"ה מחבב את אומות העולם, ומוסר את ישראל בידם.
"כל קדושו בידך" - כל הצדיקים והטובים, ממשיכים לדבוק בה', ואינם עוזבים אותך, ואתה שומרים.
"והם תוכו לרגלך" - הם מכניסים עצמם תחת צילך, לדבוק בכך, אף שיד האומות שולטת בהם.
"ישא מדברותיך" - והם נושאים ומקבלים את גזירותיך ודתך בשמחה.

לפירוש א':
 הפסוק בא לומר מדוע הקב"ה מחבב את ישראל
"אף חובב עמים" - הקב"ה חיבב את השבטים חיבה יתירה. (וכינה אותם "עמים", לפי שכל שבט ושבט קרוי עם, כדמצינו בבנימין).
 ומה היא החיבה, **"כל קדושו בידך"** - שנפשות הצדיקים גנוזות איתו, וזוכים לחיי העולם הבא.
 ומה שזכו לחיבה זו, הוא משום **"והם תוכו לרגלך"** - הם הכניסו עצמם תחת רגליך בהר סיני.
"ישא מדברותיך" - וגם קיבלו על עצמם את הדברים שהיית מתדבר בינך לבין עצמך - דהיינו עול התורה.

ולפי ב' הפירושים, פסוק זה מחובר עם הפסוק הבא "תורה צוה לנו משה, מורשה קהלת יעקב",

אלו הם דברי בני"ש כשקיבלו עליהם עול תורה בהר סיני. הם דברי הצדיקים המקבלים את הגזירות בשמחה.

"מדברותיך", לפי רש"י הפירוש מה שהיית מתדבר, ולפי אונקלוס המ"ם הוא במקום "מן" וכאילו נכתב 'מן דברותיך'.

המשך פרשת וזאת הברכה פרק ל"ג

ביאור הפסוק לפי ב' הפירושים ברש"י

לפירוש א'	לפירוש ב'
"אף חובב עמים" למי הכוונה "עמים"	
"כל קדושיו בידך" מה המעלה בזה	
"והם תכו לרגליך" על מה מדובר	
"ישא מדברותיך" את מה קיבלו/מקבלים על עצמם	

כאמור, פסוק זה הוא המשך הפסוק הקודם, לפירוש א': הוא המשך שבחם של ישראל, ולפירוש ב': הוא המשך דברי הצדיקים.

ד. תורה אשר צוה לנו משה, היא מורשה (ירושלמי) לקהלת יעקב:

תורה. אשר אוה לנו משה, מורשה היא לקהלת יעקב, אחזנוה ולא נעזבנה:

"מורשה קהילת יעקב", באר מה בני ישראל אומרים בזה _____

ה. ויהי בישרון מלך. בהתאסף ראשי עם. יחד שבטי ישראל:

ויהי. הקב"ה: **בישרון מלך.** תמיד עול מלכותו עליהם: **בהתאסף.** כלל התאסף ראשי השבטון אסיפתם: **ראשי.** כמו "כי תשא את ראש" (שמות ל, יב), ראוינו לנו שאזכרם. דבר אחר בהתאסף, בהתאסף יחד באגודה אחת ושלוש ביניהם, הוא מלכס, ולא כשיש מחלוקת ביניהם:

"ויהי הקב"ה בישרון מלך" - שבני ישראל מקבלים תמיד את עול מלכותו עליהם, וכפופים אליו לקיים כל מצוותיו. (אין הכוונה שהוא מלך רק על ישראל, שהרי הוא מלך על כל העולם, אלא מדבר כאן על ישראל, שהם תמיד מקבלים עול מלכותו).
"בהתאסף ראשי עם, יחד שבטי ישראל" - פירוש א': כשמתאסף מניינם של עם ישראל והשבטים, תמיד ראויים הם לברכה, ("ראשי", אין הכוונה לחשובי העם, אלא פירושו החשבון של כולם, כמו "כי תשא את ראש בני" לפקודיהם).

פירוש ב': **"בהתאסף ראשי עם יחד שבטי ישראל"**, כאשר כל ראשי העם מתאספים באגודה אחת, ושלוש ביניהם, אז הקב"ה נוהג עם ישרון כמלך ושומרם ומצילים מכל רע, אבל כשיש מחלוקת ביניהם אין הוא נוהג עימם כמלך.

סיכום ביאור הפסוק

מה השייכות של הפסוק לכאן	מה בא לומר בזה	"בהתאסף ראשי עם"		מה הכוונה "ויהי בישרון מלך"	
		מה הכוונה	מי הם "ראשי עם"		
"ויהי בישרון מלך" הוא המשך הפסוקים לפניו, "בהתאסף ראשי עם" בא לומר שראויים לברכה, וכאן שמעך והלך בפסוקים הבאים	שני ישראל תמיד ראויים לברכה	כל פעם שמתאסף מניינם (היינו שבטים מתאספים יחד)	מניינם של עם ישראל	שם ישראל מקבלים עול מלכותו עליהם	פירוש א'
הפסוק הוא ענין לפני ע"מ, ואינו שייך לפסוקים לפניו ולאחריו	שרן א"ל הקב"ה מן ושומר עליהם	שרן מתאספים יחד ולא במחלוקת	כפול, החשובים של העם	שהקב"ה מלך על עם ישראל	פירוש ב'

המשך פרשת וזאת הברכה פרק ל"ג

התחיל בברכת ראובן שהוא בכור לשבטים.

ג. יְחִי רְאוּבֵן וְיֵאלֵא יִמְתָּהוּ, וְיֵהִי מְתִי (אנשיו) מְסָפֵר: (ס)

יחי ראובן. בעולם הזה: **ואל ימות.** לעולם הבא, שלא יזכר לו מעשה בלעה: **ויהי מתיו מספר.** נמנין זמנין שאר אחיו, דוגמא היא זו, כענין שנאמר "וישכב את בלעה ויהיו בני יעקב שנים עשר" (בראשית לה, כב), שלא ילא מן המנין: **"יחי ראובן"** - בעולם הזה, דהיינו שיתגלה ויתפרסם שלא חטא במעשה בלעה, [והא דכתיב "וילך ראובן וישכב את בלעה פילגש אביו", אינו לפי פשוט].

"ואל ימות" - בעולם הבא, שלא יזכר לו חטא זה כלל.

"ויהי מתיו מספר" - אנשיו יהיו נמנים עם שאר השבטים, דהיינו שלא יגרום להם חטא דבלעה להוציאם ממנין השבטים. [ומש"כ רש"י "דוגמא היא זו כענין שנאמר וכו'", בא להפקיע שאין הכוונה שיהיו מעטים ויוכלו לסופרם].

מה הוא כפל הלשון "יחי ראובן ואל ימות" _____

ומדוע היה מקום לומר שראובן ימות, ולא יהא נכלל עם שאר השבטים _____

אחר ראובן בירך את יהודה, (והקדים את ברכת יהודה לברכת לוי, לפי שרמז בו ברכה לשמעון)

ז. וְזֹאת לְיִהוּדָה וַיֹּאמֶר, שְׁמַע ה' קוֹל יְהוּדָה, וְיֵאלֵא עֲמוּ תְּבִיאֲנוּ, יְדִיו רַב לוֹ, וְעֶזֶר מִצְרִיו תִּהְיֶה: (פ)

וזאת ליהודה. סמך יהודה לראובן, מפני ששניהם הודו על הקול שצידם, שנאמר "אשר חכמים יגידו וגו'" (איוב טו, יח). "להם לצדס וגו' ולא עבר זר בתוכם" (שם יט), ועוד פירשו רבותינו, (מכות יא: בראשית לה, כב) שכל מ' שנה שהיו ישראל במדבר, היו עצמות יהודה מתגלגלין בארון, מפני נדוי שקבל עליו, שנאמר "וחטאתי לאבי כל הימים" (בראשית מד, לב), אמר משה, מי גרם לראובן שיודה, יהודה וכו': **שמע ה' קול יהודה.** תפלת דוד ושלמה, ואסא מפני הכושים, ויהושפט מפני העמונים, וחזקיה מפני סנחריב: **ואל עמו תביאנו.** לשלום מפני המלחמה (ס"א מן המלחמה): **ידיו רב לו.** יריבו ריבו וינקמו נקמתו: **ועזר מצריו תהיה.** על יהושפט התפלל, על מלחמת רמות גלעד ויזעק יהושפט וה' עזרו (דברי הימים ב-יח, לא). דבר אחר **שמע ה' קול יהודה,** כאן רמז ברכה לשמעון מתוך ברכותיו של יהודה, ואף כשחלקו ארץ ישראל נטל שמעון מתוך גורלו של יהודה, שנאמר "ומחבל בני יהודה נחלת בני שמעון" (יהושע יט, ט) וּמִפְנֵי מַה לֹא יִיחַד לוֹ בְּרַכָּה בְּפָנָי עַלְמֹו, שהיה כלבו עליו על מה שעשה בשטים, כ"כ באגדת תהלים:

רש"י מפרש בשני אופנים מדוע סמך את ברכת יהודה לברכת ראובן:

לפי פירוש א' מדוע נסמכו _____

והיינו, שראובן הודה על מעשה בלעה, ויהודה על מעשה תמר, שאמר "צדקה ממני".

פירוש ב': על פי הגמ' במסכת מכות (יא:): וא"ר שמואל בר נחמני א"ר יונתן, מאי דכתיב "יחי ראובן ואל ימת וגו' וזאת ליהודה".

וכתב רש"י שהוקשה לגמ' ב' קושיות: א. מה ראה לסמוך יהודה לראובן, ב. ומה ראה להתחיל בברכת יהודה בלשון "וזאת":

ומתרצת הגמ': כל אותן מ' שנה שהיו ישראל במדבר, עצמותיו של יהודה היו מגולגלין בארון, עד שעמד משה ובקש עליו רחמים.

וכך אמר לפניו: "רבונו של עולם, מי גרם לראובן שיודה, יהודה, וזאת ליהודה", בלשון תמייה, (כלומר, ראובן שלדו קיימת (עצמותיו

מחוברים) כאילו הוא חי, ואיך יתכן ש"וזאת" תהיה "ליהודה" שעצמותיו מגולגלין).

סיים משה וביקש: "שמע ה' קול יהודה", ומיד **עאל איבריה לשפא** (נכנסו עצמותיו למקום חיבורם ששפו משם - רש"י).

אך עדיין לא הוה קא מעיילי ליה (לא הכניסוהו) למתיבתא דרקיע, אמר משה: **"ואל עמו תביאנו"** והכניסוהו.

ועדיין, לא הוה קא ידע למישקל ומיטרח (לישא וליתן - רש"י) בשמעתא בהדי רבנן, אמר משה: **"ידיו רב לו"**.

וכאשר ראה שלא הוה ידע לפרוקי (לתרץ) קושיא, אמר משה: **"ועזר מצריו תהיה"**.

סכּם, מדוע כתוב "וזאת ליהודה" _____

שמע ה' קול יהודה - ביקש שה' יקבל את תפילות מלכי בית דוד (שהם מזרעו של יהודה), להצילם מאויביהם. (דוד, שלמה, אסא,

יהושפט וחזקיה).

ואל עמו תביאנו - כשיוצא למלחמה, תחזירו לעמו בשלום.

ידיו רב לו - ידיו יריבו את מלחמתו וינקמו את נקמתו, ולא יזדקק לעזרת אחרים ("רב", מלשון ריב).

ועזר מצריו תהיה - תהיה בעזרו להצילו מצריו (תפילה זו הייתה על יהושפט מלך יהודה במלחמת רמות גלעד, דכתיב "ויזעק יהושפט וה' עזרו").

המשך פרשת וזאת הברכה פרק ל"ג

פירוש ב' לפרש "שמע ה' קול יהודה וגו':

משה רבינו לא ייחד ברכה בפני עצמה לשבט שמעון, כיון שהיה בלבו תרעומת עליו, על מה שעשה בשטים ע"י זמרי בן סלוא, ומ"מ רמז לו ברכה בתוך ברכתו של יהודה.

שמע ה' קול יהודה, ואל עמו תביאנו - כנ"ל, שמע את תפילת זרעו של יהודה להביאם בשלום מן המלחמה, ונקט הכתוב לשון "שמע" כדי לרמז ולכלול את שמעון בברכה זו, (כפי שמצינו לשון זו בקריאת שמו של שמעון "ותאמר כי שמע ה' כי שנואה אנכי וגו'").
ידי רב לו - יהודה יכבוש מארץ ישראל ארצות רבות, יותר ממה שמגיע לו בחלקו, כדי להפריש מהם חלק לשמעון, וכפי שכתוב בפסוק ביהושע: "מחבל בני יהודה נחלת בני שמעון".

סכם בקצרה מה הייתה ברכת משה ליהודה _____
מדוע משה לא ייחד ברכה לשמעון _____
והיכן רמז לו ברכה _____
באיזה דבר נוסף שמעון נכלל יחד עם יהודה _____

ברכת לוי (חוזר עתה לסדר לידתם)

ח. וּלְלֵוִי אָמַר, תְּמִיָּה וְאוֹרֵיָה לְאִישׁ חֲסִידָה, אֲשֶׁר נָסִיתוּ בְּמִסָּה. תְּרִיבֵהוּ עַל מֵי מְרִיבָה:

וללוי אמר, ועל לוי אמר: **תומיך ואוריך**. כלפי שכינה הוא מדבר: **אשר נסיתו במסה**. שלא נתלוננו עם שאר המלינים: **תריבהו וגו'**. כתרגומו (וללוי אמר תומיך ואוריך אלףשתא לגבר דאשתכח חסידא קדמך די נסיתוהי בנסתא ויהוה שלים בנתוהי על מי מצותא ואשתכח מהימן). **דבר אחר תריבהו על מי מריבה**, נסתקפת לו לבוא בעלילה, אם משה אמר "שמעו נא המורים" (במדבר כ, ט), אהרן ומרים מה עשו:

וללוי אמר - אינו מדבר אל לוי, אלא מדבר עם השכינה עבור לוי (וכן בכל השבטים הכוונה "בעבור", מזרחי).

תומיך ואוריך לאיש חסידך - נתת (השכינה) את האורים והתומים שלך ללוי המכונה "איש חסידך".

אשר נסיתו במסה - כאשר חנו ברפידים ולא היה מים, ושבט לוי לא התלוננו יחד עם המתלוננים.

תריבהו על מי מריבה - פירוש א': בחנת אותו במי מריבה ונמצא נאמן, שלא התלוננו על חסרון המים.

פירוש ב': "תריבהו על מי מריבה" מדבר על אהרן, שנענש ולא זכה ליכנס לארץ ישראל, ואף שלא אמר כמשה "שמעו נא המורים", בכל זאת הקב"ה בא עליו בעלילה והענישו כיון שנטפל לעוברי עבירה, ובא הכתוב לשבח את אהרן ששתק ולא אמר לא חטאתי.

מה הפירוש, "וללוי אמר" _____ ולמי משה רבינו מדבר בפסוק זה _____

באר: "תומיך ואוריך לאיש חסידך" _____

מה השבח שנאמר על שבט לוי _____

"תריבהו", את מי: לפירוש א' _____ לפירוש ב' _____

לפירוש ב', מדוע נענשו שלא יכנסו לארץ ישראל:

משה _____ אהרן ומרים _____

ומה השבח שנאמר כאן על אהרן _____

משה רבינו ממשיך לשבח את שבט לוי, שנשארו נאמנים לה' ולתורתו, גם כשכולם חטאו

ט. הָאֹמֵר לְאָבִיו וּלְאִמּוֹ לֹא רְאִיתִיו, וְאֵת אָחִיו לֹא הִכִּיר, וְאֵת בְּנָיו לֹא יָדַע. כִּי שָׁמְרוּ אֶמְרַתְךָ, וּבְרִיתְךָ יִנְצְרוּ:

האומר לאביו ולאמו לא ראיתיו. כשחטאו בעגל ואמרתיו "מי לה' אלי" (שמות לב, טו), נאספו אלי כל בני לוי, ומיתים להרוג את אביו אמו והוא מישראל, או את אחיו מאמו או בן בתו וכן עשו, ואי אפשר לפרש אביו ממש ואחיו מאביו וכן בניו ממש, שהרי לויים הם, ומשצט לוי לא חטא אחד מהם, שנאמר כל בני לוי: **כי שמרו אמרתך**. "לא יהיה לך אלהים אחרים": **ובריתך ינצרו**. ברית מילה, שאותם שנטלו במדבר, של ישראל לא מלו את בניהם, והם היו מולין ומלין את בניהם:

האומר לאביו ולאמו לא ראיתיו, ואת אחיו לא הכיר, ואת בניו לא ידע - כשחטאו ישראל בעגל, אמר משה לבני לוי להרוג את כל החוטאים בעגל, וכן עשו והרגו את כל החוטאים, ואפילו את קרוביהם, והתורה מפרטת את סוגי הקרובים שהרגו, "אביו" - סבא (אבי אמו), "אמו", "אחיו" (מאמו), ו"בניו" - נכדים (בן בתו), שהרי אי אפשר לפרש אביו ובניו כפשוטו, שהרי כל שבט לוי לא חטאו, וזה כוונת הפסוק, שעשו עצמם כאינם 'רואים', ואינם 'מכירים' ו'יודעים' שאלו קרוביהם.

המשך פרשת וזאת הברכה פרק ל"ג

כי שמרו אמרתך - הלויים שמרו את מה שאמרת במעמד הר סיני "לא יהיה לך אלהים אחרים על פני", ולכן לא עבדו את העגל. **ובריתך ינצורו** - והם אף נצרו (שמרו) במסירות נפש על ברית מילה במדבר, בזמן ששאר ישראל לא מלו מפני הסכנה, (או משום חולשת הדרך, או משום שלא נשבה להם רוח צפונית, (יבמות עא:)).

"האומר לאביו ולאמו לא ראיתו וגו'", מתי זה היה _____

ביאור הקרובים שהוזכרו בפסוק

למי הכוונה	האם אפשר לפרש כפשוטו, ואם לא מדוע	
		"לאביו"
אמו		"לאמו"
	כן אלה לא יראו זאיו מאזו שהרשע לו לא חסאו כלל	"וזאת אָחיו"
		"וזאת בניו"

"כי שמרו אמרתך", איזו אמרה _____
 "ובריתך ינצורו", לאיזו ברית הכוונה _____
 ומה השבח בזה _____

י. יורו משפטיך לעקב. ותורתך לישראל. ישימו קטורה באפה. וכיליל על מזבחה:

יורו משפטיך. ראוין אלו לכך: וכליל. עולה:

יורו משפטיך לעקב ותורתך לישראל - הלויים יורו וילמדו את הדינים והתורה לישראל, וראויים הם לכך בשכר זה שעמדו בכל הנסיונות שהוזכרו לעיל.

ישימו קטורה באפך, וכליל על מזבחך - וכן ראויים הם להקטיר קטורת שיעלה לריח ניחוח לפניך, ולהקריב קרבן עולה שהוא כליל על מזבחך.

לאלו דברים זכה שבט לוי שמוזכרים בפסוק: א. _____

ב. _____ ג. _____

יא. בָּרַךְ ה' חילו, ופעל ידיו תרצה. מחץ מתנים קמיו, ומשנאיו מן יקומו: (ס)

מחץ מתנים קמיו. מחץ קמיו מכת מתנים, כענין שנאמר "ומתניהם תמיד המעד" (תהלים סט, כד), ועל המעוררין על הכהונה אמר כן. דבר אחר, ראה שעתידין חשמונאים וזניו להלחם עם היונים, והתפלל עליהם לפי שהיו מועטים, י"ב בני חשמונאי ואלעזר כנגד כמה רבבות, לכך נאמר "כך ה' חילו ופועל ידיו תרצה": **ומשנאיו מן יקומו**. מחץ קמיו ומשנאיו מהיות להם תקומה:

פירוש א':

ברך ה' חילו - ברך ה' את נכסיו.

ופועל ידיו תרצה - ותקבל ברצון את פועל ידיהם שהם הקרבנות.

מחץ מתנים קמיו - הכה את הקמים עליו מכה השוברת את המתנים, והכוונה לאלו שבאים לערער על הכהונה (ונקט "מכת מתנים", כדכתיב "ומתניהם תמיד המעד" שעיקר קומת וכח האדם, הוא במתניו).

ומשנאיו מן יקומו - ואת שונאיהם תכה מכה חזקה שתמנע אותם מלקום.

המשך פרשת וזאת הברכה פרק ל"ג

פירוש ב': משה רבינו התפלל כאן על החשמונאים במלחמתם ביוונים:
ברך ה' חילו - ה' תברך את חילו, שיהא גדול וחזק.
ופועל ידיו תרצה - ותקבל ברצון את פעולות ידיו במלחמה עם היוונים.
מחץ מתנים קמיו - מחץ את היוונים הקמים עליו מכת מתנים.

"ומשנאיו מן יקומו" - ואת שונאיו (היוונים) תכה מכה חזקה שלא תהיה להם תקומה ממנה.
 [מה שכתב רש"י "י"ב חשמונאים ואלעזר", צ"ע מהמדרשים דידן שמוזכר ה' בני חשמונאי ואלעזר עמהם, וגדול שבהם יהודה].

ביאור הפסוק לפי שני הפירושים ברש"י

מי הם "קמיו" ו"משנאיו"	"ופועל ידיו תרצה" אלו פעולות	"ברך ה' חילו" מה הפירוש "חילו"	על מי מדובר המעוררים על הכהונה / היוונים	
				לפירוש א'
				לפירוש ב'

ברכת בנימין

יב. לְבַנְיָמִן אָמַר, יְדִיד ה' יִשְׁכֵּן לְבֵטַח עִלָּיו, חוֹפֵף עִלָּיו כָּל הַיּוֹם, וּבֵין כְּתִפָּיו שָׁכֵן: (ס)

לבנימין אמר. לפי שברכת לוי צעזעזתה הקרבנות, ושל בנימין צננין בית המקדש בחלקו, סמך זה לזה, וסמך יוסף אחריו, שאף הוא משכן שילה היה בנוי בחלקו, שנאמר "וימאס בראהל יוסף וגו'" (תהלים עה, סז), ולפי שצית עולמים חביב משילה, לכך הקדים בנימין ליוסף: **חופף עליו**. מכסה אותו ומגין עליו: **כל היום**. לעולם, משנבחרה ירושלים לא שרתה שכינה במקום אחר: **ובין כתפיו שכן**. בגובה ארלו היה בית המקדש בנוי, אלא שנמוך עשרים ושלש אמה מעין עיטם, וסם היה דעתו של דוד לבנותו, כדאיתא בשחיטת קדשים (זכאים נד): "אמרי נחתי ביה פורתא משום דכתיב ובין כתפיו שכן", אין לך נאה בשור יותר מכתפיו:

לבנימין אמר, ידיד ה' ישכון לבטח עליו - משה אמר לבנימין, שהוא ידיד ה', והוא ישכון בארצו בבטחון על ה'.

חופף עליו - הקב"ה מכסה ומגין עליו **כל היום** - לעולם, והיינו שהשכינה שורה לעולם בירושלים בנחלת בנימין, ואף לאחר החורבן, שמשעה שנבחרה ירושלים, דהיינו ממתן שנבנה בית המקדש הראשון, לא שרתה יותר השכינה במקום אחר.
ובין כתפיו שכן - בית המקדש שוכן בגבהה של ירושלים, אבל לא במקום הגבוה ביותר, אלא "בין כתפיו" שהוא מעט נמוך, וכמו אצל השור שזה המקום הנאה ביותר (אמנם, כשחשב דוד לבנותו סבר לבנות ב'עין עיטם' שהוא המקום הגבוה ביותר, וא"ל הקב"ה שירד מעט ויבנהו בהר הבית הנמוך מעין עיטם כ"ג אמה, ובוזה התקיים "ובין כתפיו שכן").

מדוע נסמכה ברכת בנימין לברכת לוי _____
 ואת מי סמך אחרי בנימין _____ ומדוע _____
 ומדוע הקדים את בנימין ליוסף _____
 "חופף עליו", מי חופף על מי _____
 היכן רואים בפסוק:

שמשבחרה ירושלים לא שרתה שכינה במקום אחר _____
 שיש לבנות את בית המקדש במקום גבוה, אך לא הגבוה ביותר _____

המשך פרשת וזאת הברכה פרק ל"ג

ברכת יוסף, והקדים לו את בנימין לפי שבית עולמים חביב משילה

יג. וְיִסְּף אָמַר, מְבֹרָכַת ה' אֲרָצוֹ, מִמְּגֵד שָׁמַיִם מִטָּל, וּמִתְהוֹם רִבְצַת תַּחַת:

מזכרת ה' ארצו. שלא היתה בנחלת השבטים ארץ מלאה כל טוב, כאלו של יוסף: **ממגד.** לשון עדנים ומתק: **ומתהום.** שהתהום עולה ומלחלח אותה מלמטה. אתה מולא בכל השבטים זכרתו של משה מעין זכרתו של יעקב:

וליוסף אמר - ועל יוסף אמר **מבורכת ה' ארצו** - נחלתו מבורכת מה' בכל טוב, יותר מנחלת שאר השבטים.

ובמה הייתה ארצו מבורכת, בכל סוגי הפירות (יש פירות הצריכים לטל, ויש למים, יש שזקוקים לשמש, ויש לירח).

ממגד שמים מטל (טל השמים) - ארצו מבורכת בפירות המתמתקים על ידי הטל.

ומתהום רובצת תחת - וכן היא בפירות שנעשים מתוקים ע"י התהום הרובץ תחת הארץ, שעולה ומלחלח את האדמה.

וכתב רש"י ש"אתה מוצא בכל השבטים שברכתו של משה היא מעין ברכתו של יעקב", וביאר ה"גור אריה" שרש"י כתב זאת כאן, משום שהוקשה לו שהרי יעקב כבר בירך את יוסף בברכה זו, שאמר "ברכות שמים מעל, ברכות תהום רובצת תחת", ומדוע חזר משה ובירכו, ולזה תירץ שכן מצינו בכל השבטים, שברכתו של משה מעין ברכתו של יעקב, וע"ש מדוע הוצרך משה לחזור ולברך אותה ברכה.

מה הפירוש "מגד" _____
מדוע אומר "מבורכת ה' ארצו", הרי כל ארץ ישראל מבורכת.

יד. וּמִמְּגֵד תְּבוּאֹת שָׁמַיִם, וּמִמְּגֵד גֵּרֶשׁ יְרַחִים:

וממגד תבואות שמים. שהיתה ארצו פתוחה לחמה, וממתקת הפירות: **גרש ירחים.** יש פירות שהלכנה מבשלתן, ואלו הן קשואין ודלועין. דבר אחר גרש ירחים, שהארץ מגרשת ומוליאה מחדש לחדש:

וממגד תבואות שמש - ועוד הייתה ארצו מבורכת, בפירות שנעשים מתוקים ע"י השמש (מפני שנחלתו בהר ואין מה שיסתיר אותה מהשמש).

וממגד גרש ירחים - פירוש א': וכן בפירות שהירח מגדל ומבשל אותם כמו קשואים ודלועים, (הכתוב מכנה את בישול הפירות בלשון "גרש" - גירוש, כיון שאחרי שמתבשל מלקטים ומגרשים אותו מהשדה).

פירוש ב': ירחים הכוונה לחדשי הלבנה, ובא לשבח את הארץ שבכל חודש וחודש הייתה מגרשת (מגדלת) פירות חדשים.

מה המעלה בזה שארצו גלויה לשמש _____
"וממגד גרש ירחים", מה הפירוש "גרש" _____
"ירחים" האם הכוונה ירח, או ירח (חודש): לפירוש א' _____ לפירוש ב' _____

טו. וּמִרְאֵשׁ הַרְרֵי קָדָם, וּמִמְּגֵד גְּבְעוֹת עוֹלָם:

ומראש הררי קדם. ומזכרת מראשית ציפול הפירות, שהרריה מקדימין לזכר ציפול פירותיהם. דבר אחר, מגיד שקדמה זריאתן לשאר הרים: **גבעות עולם.** גבעות העושות פירות לעולם, ואינן פוסקות מעולם הגשמים:

ומראש הררי קדם - פירוש א': נחלת יוסף משובחת בזה שהריו מקדימים לבכר ולבשל פירותיה, לפני שאר ההרים.

פירוש ב': ההרים של נחלת יוסף קדמו לבריאת שאר ההרים.

וממגד גבעות עולם - עוד משובחת נחלתו, בזה שהגבעות שלו מגדלים לעולם פירות מתוקים, ואפילו בעת עצירת גשמים מוציאים הם פירות, ואין תלויים במטר.

טז. וּמִמְּגֵד אֲרָץ וּמִלְאָהּ, וְרִצּוֹן שׁוֹכְנֵי סְנֵה, תְּבוּאֹתֶיהָ לְרֹאשׁ יוֹסֵף, וְיִקְדְּקֹד נְזִיר אָחִיו:

ורצון שוכני סנה. כמו שוכן סנה, ותהא ארצו מזכרת מלכנו ונחת רוחו של הקב"ה, הנגלה עלי תחילה בסנה: **רצון.** נחת רוח ופיוס, וכן כל רצון שבמקרא: **תבואתה.** זכרה זו לראש יוסף: **נזיר אחיו.** שהופרש מאחיו במכירתו:

וממגד ארץ ומלואה - שארצו מלאה במיני מגדים, **ורצון שוכני סנה** - וברכה זו היא מרצונו של הקב"ה שנגלה עלי בראשונה בסנה. **תבואתה ברכה זו לראש יוסף ולקדקוד נזיר אחיו** - הברכות יחולו על ראשו וקדקדו של יוסף שהפרישוהו אחיו כשמכרוהו לעבד.

"ורצון שוכני סנה", מה הפירוש "שוכני" _____
ברצונו של מי תחול הברכה _____
מדוע משה רבינו מכנה אותו "שוכני סנה" _____

המשך פרשת וזאת הברכה פרק ל"ג

סיכום הדברים בהם הייתה ארצו של יוסף מבורכת

פסוק	לשון הפסוק	באר מה היא הברכה
י"ג	מִמְּגַד שְׁמַיִם מִטּוֹל	
	וּמִתְהוֹם רִבְצַת תַּחַת	
י"ד	וּמִמְּגַד תְּבוּאֹת שְׂמֶשׁ	
	וּמִמְּגַד גְּרֵשׁ יְרֻחִים	פירוש א' פירוש ב'
ט"ו	וּמִרֵאשׁ הַרְרֵי קָדִם	פירוש א' פירוש ב'
	וּמִמְּגַד גְּבְעוֹת עוֹלָם	
ט"ז	וּמִמְּגַד אֶרֶץ וּמְלֵאָהּ	

יז. בְּכוֹר שׁוֹרוֹ הַדֶּר לוֹ, וְקַרְנֵי רֵאֵם קַרְנָיו. בָּהֶם עֲמִים יִנְגַח יְחִידוֹ אֶפְסֵי אֶרֶץ, וְהֵם רִבְבוֹת אֶפְרַיִם, וְהֵם אֶלְפֵי מְנַשֶּׁה: (ס)

זכור שורו. יש זכור שהוא לשון גדולה ומלכות, שנאמר אף אני זכור אתנהו (תהלים פט, כח), וכן בני זכורי ישראל (שמות ד, כג): **זכור.** מלך היולא ממנו, והוא יהושע: **שורו.** שכחו קשה כשור, לכבוש כמה מלכים: **הדר לו.** נחון לו, שנאמר ונתתה מהודך עליו (במדבר כז, ט): **וקרני ראם קרניו.** שור כחו קשה ואין קרניו נאות, אבל ראם קרניו נאות ואין כחו קשה, נתן ליהושע כחו של שור ויפיו קרני ראם: **אפסי ארץ.** שלשים ואחד מלכים, אפשר שכולם מארץ ישראל היו, אלא אין לך כל מלך ושלטון שלא קנה לו פלטרין ואחוזת בארץ ישראל, שהשזבה לכולם היא, שנאמר נחלת בני זבואות גוים (ירמיה ג, יט): **והם רבבות אפרים.** אותם המנוגחים הם הרבבות שהרג יהושע שבא מאפרים: **והם אלפי מנשה.** הם האלפים שהרג גדעון במדין, שנאמר וזבח וללמונע בַּקָּקֶל וגו' (שופטים ח, י):

בכור - המלך היוצא ממנו (בכור הוא לשון גדולה ומלכות), הוא יהושע, **שורו** - יהיה חזק כמו שור, שיהושע כבש הרבה מלכים, **הדר לו** - ההדר הזה ניתן לו ע"י הקב"ה.

וקרני ראם קרניו - קרניו נאות כקרני ראם.

בהם - בקרניים אלה, **ינגח יחידו אפסי ארץ** - הוא יגח את ל"א המלכים מכל קצוות ארץ ישראל.

והם - מנוגחים אלו, הם **רבבות** ההרוגים שהרג יהושע שבא משבט **אפרים**.

והם - מנוגחים אלו, הם **אלפי** ההרוגים שהרג גדעון, שבא משבט **מנשה**, שנאמר "וזבח וצלמונע בקרקר, ומחניהם עימם כחמשת עשר אלף, כל הנותרים מכל מחנה בני קדם, והנופלים מאה ועשרים אלף איש שולף חרב" (שופטים ח' י').

במה המשיל משה רבינו שיהיה ליהושע: כח וחוזק _____ יופי _____

למי הכוונה "בכור" _____

"והם רבבות אפרים, והם אלפי מנשה", האם הפירוש רבבות משבט אפרים, ואלפים משבט מנשה _____

אלא מה הפירוש _____

מי הרג את: "רבבות אפרים" _____ "אלפי מנשה" _____

להמשך פרשת וזאת הברכה פרק ל"ג

פירוש ב': זבולון ויששכר גורמים לכך שעמים - אומות העולם, **הר יקראו** - נקראים ומתאספים אל הר המוריה, כיון שזבולון היה יושב בגבול ארץ ישראל, ואומות העולם היו באים אליו לקנות ממנו את סחורתו היקרה (טרית, חלזון וזכוכית לבנה), וכיון שהגיעו לארץ ישראל היו אומרים אם באנו עד כאן, נעלה לירושלים לראות מה יראתה (אלוקיה) של אומה זו ומה מעשיה, והם עולים להר המוריה, ורואים כיצד כל ישראל עובדים לאלוה-ה אחד, ואוכלים מאכל אחד, ואומרים "אין אומה כשרה כזו", ומתגיירים שם, **ושם יזבחו זבחי צדק לה'**, כדין גר שבא להתגייר, וכך יוצא שבזכות זבולון ויששכר **ששפע ימים יינקו, ושפוני טמוני חול**, באים הגויים ומתגיירים.

_____ "הר יקראו", לאיזה הר הכוונה?
 _____ מה הכוונה "יקראו" _____ ומדוע נקרא כך _____

ביאור הפסוק לפי שני הפירושים ברש"י

"כי שפע ימים יינקו" סכם, מה נגרם עי"ז זה	"זבחי צדק" לאלו קרבנות הכוונה	"הר יקראו" לשם מה הם באים לשם	"עמים" למי הכוונה	
זבולון מחזיק את יששכר ששפע שיש לו, זכך יששכר פניו לניאוד התורה, עב ששכח לעבר חדיש, שש"י גני ישראל עולין ארץ				לפירוש א'
השפע של זבולון זורח לגויים לבוא לארצם לעשות פרקמטיא, ואח"כ עולין לבית המקדש, עב שאומרים "אין אומה כשרה כזו", ומתגיירין ע			אומות העולם זבולון ארץ זבולון לקנות פרקמטיא	לפירוש ב'

_____ "ושפוני טמוני חול", מה הפירוש "שפוני"
 _____ ואלו דברים היו טמונים שם
 _____ מה גורם לגויים להתגייר

ברכת גד, (רש"י אינו מפרש מדוע הקדים את גד לזן ונפתלי, ולא בירכם כסדר תולדתם, אולם עיין באבן עזרא (פסוק ו') מה שפירש)

כ. וְגַד אָמַר, בְּרוּךְ מְרַחֵב גֵּד. כָּל־בַּיִת שָׁכֵן, וְטָרַף זְרוּעַ אֵף קָדְקֹד:

ברוך מרחיב גד. מלמד, שהיה תחומו של גד מרחיב והולך כלפי מזרח: **כלביא שכן.** לפי שהיה סמוך לספר, לפיכך נמשל כאליות, שכל הסמוכים לספר כריכים להיות גבורים: **וטורף זרוע אף קדקד.** הרוגיהם היו ניכרין, חותכים הראש עם הזרוע במכה אחת:

ולגד אמר - ועל גד הוא אמר, **ברוך ה'**, אשר **מרחיב גד** - שהרחיב את נחלתו של גד לצד מזרח, לפי שהיו מרובים במקנה הוזקקו לתחום גדול, (והרחיב כלפי מזרח, לפי שבצד מערב של תחומו היה הירדן, ובצפונו ודרומו היו ראובן וחצי שבט מנשה). והוא יהיה **כלביא** - אריה, וזה בגלל שהוא **שכן** - הוא שוכן על הגבול של ארצו, וכל הסמוכים לגבול צריכים להיות גבורים. ולרוב גבורתו יהיה, **וטורף זרוע אף קדקוד** - שהיו הורגים במכת חרב אחת את הזרוע עם הראש (שחתכו באלכסון את הזרוע עם הראש), ועי"ז היה ניכר מי נהרג על ידם.

_____ "ברוך מרחיב גד", מה הפירוש "מרחיב"
 _____ לאיזה צד הוא מרחיב
 _____ מדוע הוצרך לזה
 _____ מה הסיבה שגד שכן על גבול ארצו
 _____ כיצד הייתה גבורתו ניכרת

המשך פרשת וזאת הברכה פרק ל"ג

כא. וַיֵּרָא רֵאשִׁית לוֹ, כִּי שָׁם חֶלְקֶת מְחֻקֶּק סְפוּן, וַיֵּתֵא רֵאשִׁי עִם, צְדָקָת ה' עֲשֵׂה, וּמִשְׁפָּטָיו עִם יִשְׂרָאֵל: (ס)

וירא ראשית לו. ראה ליטול לו חלק בארץ סיחון ועוג, שהיא ראשית כבוש הארץ: כי גם חלקת מחוקק. כי ידע אשר גם בנחלתו חלקת שדה קבורת מחוקק, והוא משה: ספון. אותה חלקה ספונה וטמונה מכל בריה, שנאמר "ולא ידע איש את קבורתו" (לקמן לז, ו): ויתא. גל: ראשי עם. הם היו הולכים לפני החלוץ בכבוש הארץ לפי שהיו גבורים, וכן הוא אומר "ואתם תעבדו חלוצים לפני אחיכם וגו'" (דברים ג, יח): לדקת ה' עשה. שהאמינו דבריהם, ושמרו הבטחתם לעבור את היכדן עד שכבשו וחלקו. דבר אחר, ויתא משה ראשי עם. לדקת ה' עשה. על משה אמור:

וירא ראשית לו - גד ראה ליטול לו חלק בארץ סיחון ועוג, שהיא הייתה ראשית כבוש הארץ. והסיבה שביקשו חלק זה, **כי שם** בנחלתו יהיה **חלקת קבורתו של מחוקק** - משה רבינו, ואותה חלקה הייתה **ספון** - ספונה וטמונה מכל בריה, שנאמר "ולא ידע איש את קבורתו".

פירוש א': **ויתא** - גד בא להיות בכיבוש הארץ יחד עם **ראשי עם** - לפי ששבט גד היו גיבורים לכן הם הלכו חלוצים לפני העם בכיבוש הארץ.

צדקת ה' עשה - שבט גד עשו צדקה לפני ה', שקיימו את הבטחתם למשה רבינו לעבור את הירדן עד שבני ישראל יסיימו לכבוש ולחלוק, ובזה הוא קיים את דיניו **ומשפטי עם ישראל** - שכן ראוי לעשות, שאף שנוטלים חלק בעבר הירדן הם צריכים ג"כ להשתתף במלחמה (וכדברי משה אליהם: "האחיכם יבואו למלחמה, ואתם תשבו פה", במדבר ל"ב ו').

פירוש ב': "ויתא ראשי עם עד סוף הפסוק, מדבר בשבחו של משה, והוא המשך של "מחוקק ספון".

ויתא - (ויבא) משה **ראשי עם** - בראש העם, היינו שבמלחמת סיחון ועוג, משה עמד בראש המלחמה, ולא נהג כמלכי האומות ששולחים את חילותיהם להילחם לבד, והם נשארים מאחור.

צדקת ה' עשה - משה עשה צדקה לפני ה', שלימד את חוקי ה' **ומשפטי עם** (את) **ישראל**.

_____ "וירא ראשית לו", מה הוא ראה
 _____ מדוע ארץ סיחון ועוג נקראת "ראשית"
 _____ ומדוע הוא ביקש לנחול בעבר הירדן

ביאור הפסוק לפי שני הפירושים ברש"י

לפי פירוש ב'	לפי פירוש א'	על מי מדובר	
מלחמת סיחון ועוג	כבוש הארץ	באיזו מלחמה מדובר	"ויתא ראשי עם"
שמעו בראש המלחמה ולא כשאר המלכים	שמעו להלחם בראש עם ישראל בכבוש הארץ	מה נאמר בזה	
הוא עשה צדקה בזה שלמד לישראל את משפטי ה'	שקיימו הבטחת משה רבינו שיעבדו חלוצים לפני ה' במלחמה	מה הצדקה שעשה	"צדקת ה' עשה, ומשפטי עם ישראל"
	הנחלת הייתה דין ומשפט שמעו להלחם	מהם המשפטים	

המשך פרשת וזאת הברכה פרק ל"ג

ממשיך לברך את בני השפחות לפי סדר תולדותם (חוץ מגד)

כב. וַיִּלְדוּ אֶמֶר, דָּן גֹּר אַרְיֵה, יִזְנֵק מִן הַבְּשָׁן:

דן גור אריה. אף הוא היה סמוך לספר, לפיכך מושלו כאריות: יזנק מן הבשן. כתרגומו (וילדו אמר דן תקיף פגור אריון ארעה שתאיא מן נחליא דנגדו מן מתנו) שהיה הירדן יואל מחלקו ממערת פמייאס והיא לָסָס, שהיא בחלקו של דן, שנאמר "ויקרא ללָסָס דן" (יהושע יט, מז), וזינוקו וקילוחו מן הבשן. דבר אחר, מה זינוק זה יואל ממקום אחד ונחלק לשני מקומות, כך שצטו של דן נטלו חלק בשני מקומות, תחלה נטלו בצפונית מערבית עקרון וסביבותיה, ולא ספקו להם, ובאו ונלחמו עם לָסָס שהיא פמייאס, והיא בצפונית מזרחית, שהרי הירדן יואל ממערת פמייאס, והוא במזרחה של ארץ ישראל, ובא מהצפון לדרום וכלה בקצה ים המלח, שהוא במזרח יהודה שנטל בדרומה של ארץ ישראל, כמו שמפורש בספר יהושע, והוא שנאמר "ויאל גבול בני דן מהם, ויעלו בני דן וילחמו עם לָסָס וגו'" (שם), יאל גבולם מכל אותו הרוח שהתחילו לנחול
בו:

ולדן אמר - ועל דן אמר, דן חזק כמו גור אריה - והוצרך לחזקו, כיון שגם דן היה מושבו סמוך לגבול.

פירוש א': יזנק (יקפוץ וידלג) מן הבשן - ארצו שותה מנהר הירדן שנובע ממערת פמייאס שבחלקו של דן, וכיון שעיקר זינוקו וקילוחו של הירדן התחיל רק בבשן, לכן כתוב "יזנק מן הבשן".

פירוש ב': יזנק מן הבשן - כמו שהירדן מזנק מן הבשן ונחלק לב' מקומות, כך דן זינק ממקומו ונטל נחלה נוספת בצד צפון, שבתחילה נחל בצד צפונית מערבית של הארץ (עקרון וסביבותיה), וכיון שלא הספיק להם כבשו את לשם בצפונית מזרחית.

"דן גור אריה", אונקלוס תרגם "תקיף פגור אריון", פרש לפי דבריו, לענין מה נמשלו לאריה _____

"יזנק מן הבשן", מהיכן נובע הירדן _____ והיכן עיקר זינוקו _____

בפירוש א', כתב רש"י כתרגומו, וז"ל "וילדו אמר דן תקיף פגור אריון ארעה שתאיא מן נחליא דנגדו מן מתנו".

פרש את דבריו _____

לפי פירוש ב', לענין מה הפסוק ממשילו לזינוק _____

ומדוע דן נטל חלקו בשני מקומות _____

כג. וַיִּנְפְּתְלֵי אֶמֶר, נִפְתְּלֵי שְׁבַע רְצוֹן, וּמְלֵא בְרֶכֶת ה', יָם וְדָרוֹם יִרְשָׁה: (ס)

שבע רצון. שהיתה ארצו שבעה כל רצון יושביה: ים ודרום ירשה. ים כנרת נפלה בחלקו, ונטל מלא חבל חרם בדרומה לפרוש חרמים ומכמורות: ירשה. לשון רצון, כמו "עלה רש" (דברים א, כא), והטעם שלמעלה ברי"ש מוכיח, כמו ירש, ידע, לקח, שמע, כשמוסיף בו ה"א יהיה הטעם למעלה, שמעה, ידעה, סלחה, לקחה, אף כאן ירשה לשון רצון, ובמסורת הגדולה מצינו באלפא ביתא לשון רצון לטעמיהון מלעיל:

ולנפתלי אמר - ועל שבט נפתלי אמר, נפתלי שבע רצון - ארצו של נפתלי מגדלת פירות מבורכים, המשביעה את רצון כל יושבי הארץ. ומלא ברכת ה' - הארץ מלאה בברכת ה'.

ים ודרום ירשה - לך וירש את ים הכינרת, וגם חלק מהיבשה בצד דרום של הים, כדי שתוכל לפרוש שם מצודות ומכמורות דגים. ["ירשה", אינו לשון עבר שהוא ירש אותה, אלא לשון ציווי - לך תירש].

"שבע רצון", מי _____

וממה הוא שבע רצון _____

"ים ודרום", לאיזה ים הכוונה _____ מה הפירוש "ודרום" _____

ואת מה הוא קיבל בדרומה _____

המשך פרשת וזאת הברכה פרק ל"ג

כד. וַיֹּאמֶר אָמֵר, בְּרוּךְ מְבָנִים אֲשֶׁר, יְהִי רְצוֹי אַחִיו, וְטָבַל בְּשֶׁמֶן רְגְלוֹ:

ברוך מבנים אשר. ראיתי בספרי (שנה) אין לך בכל השבטים שנתברך צבנים כאשר, ואיני יודע כיצד: **יהי רצוי אחיו.** שהיה מתרצה לראותו בשמן אנפיקיון ובקפלאות, והם מרצין לו בתבואה. דבר אחר "יהי רצוי אחיו", שהיו צנותיו נאות, והוא שנאמר בדברי הימים (ח"א, לא) "הוא רצי ברזית", שהיו צנותיו נשואות לכהנים גדולים הנמשחים בשמן זית: **וטובל בשמן רגלו.** שהיתה רגלו מושכת שמן כמעין, ומעשה שנלכטו רגליו לזקיקא לשמן, מנו להם פולמוסטוס אחד וכו' (ספרי שנה), כדליתא במנחות (פה):

ולאשר אמר - ועל שבט אשר אמר, **ברוך מבנים אשר** - שנתברך בבנים יותר מכל השבטים, וכתב רש"י "ואיני יודע כיצד".

יהי רצוי אחיו - פירוש א': יהיה רצוי לאחיו (שאר השבטים), על ידי שיספק להם שמן זית משובח, והם ירצו אותו כנגד זה בתבואה.

פירוש ב': בנותיו יהיו נאות, וינשאו לאחיו החשובים, דהיינו הכהנים גדולים והמלכים הנמשחים בשמן זית, ויהיו מרוצות להם. **וטובל בשמן רגלו** - ארצו הייתה מבורכת בשמן זית, עד שהיה מושכת שמן כמו מעין שאפשר לטבול בו את הרגליים. וכפי שהובא בגמ' מנחות מעשה באנשי לודקיא, וכדלהלן:

תנו רבנן: "וְטָבַל בְּשֶׁמֶן רְגְלוֹ" זה חלקו של אשר שמושך שמן כמעין, אמרו פעם אחת נצרכו להן אנשי לודקיא בשמן, מינו להן פולמוסטוס (שליח עובד כוכבים, רש"י) אחד, אמרו לו: "לך והבא לנו שמן במאה ריבוא". הלך לירושלים, אמרו לו: "לך לצור", הלך לצור. אמרו לו: "לך לגוש חלב". הלך לגוש חלב, אמרו לו: "לך אצל פלוני לשדה". הלך, ומצאו שהיה עוזק (אותו יהודי היה חופר ועודר תחת זיתיו, רש"י) תחת זיתיו. אמר לו: "יש לך שמן במאה ריבוא, שאני צריך". אמר לו: "המתן לי עד שאסיים מלאכתי". המתין עד שסיים מלאכתו, לאחר שסיים מלאכתו, הפשיל כליו לאחוריו, והיה מסקל (מפנה אבנים מן השדה, ומתוך כך נדמה לו לאותו פולמוסטוס שהוא עני, רש"י) ובא בדרך, אמר לו: "יש לך שמן במאה ריבוא, כמדומה אני ששחוק שחקו בי היהודים" (ששלחוהו אליו לקנות שמן, והיה נראה בעיניו כעני).

כיון שהגיע לעירו, הוציאה לו שפחתו קומקום של חמין ורחץ בו ידיו ורגליו, הוציאה לו ספל של זהב מליאה שמן וטבל בו ידיו ורגליו, לקיים מה שנאמר "וְטָבַל בְּשֶׁמֶן רְגְלוֹ", לאחר שאכלו ושתו מדד לו שמן במאה ריבוא. אמר לו המוכר: "כלום אתה צריך ליותר", אמר לו הפולמוסטוס: "הן, אלא שאין לי דמים", אמר לו: "אם אתה רוצה ליקח קח, ואני אלך עמך ואטול דמיו". מדד לו שמן בשמונה עשר ריבוא. אמרו על זה: "לא הניח אותו האיש (הפולמוסטוס), לא סוס ולא פרד ולא גמל ולא חמור בארץ ישראל, שלא שכרו" (בכדי לשאת את השמן).

כיון שהגיע לעירו, יצאו אנשי עירו לקלסו. אמר להם: "לא לי קלסוני, אלא לזה שבא עמי שמדד לי שמן במאה ריבוא, והרי נושה בי בשמונה עשרה ריבוא". מעשה זה בא לקיים מה שנאמר (משלי י"ג ז) "יֵשׁ מִתְעַשֵּׂר וְאֵין כָּל, מִתְרוֹשֵׁשׁ וְהוֹן רָב". ("מתעשר", מראה עצמו כעושר, ואין לו כלום. "מתרושש", ויש נוהג כעני ויש לו הון רב, כגון זה שהיה עשיר גדול, והוא עושה עבודת שדהו בעצמו, כמו עני, רש"י).

ביאור "יהי רצוי אחיו", לפי שני הפירושים ברש"י

על ידי מה היה מרוצה להם	למי הכוונה "אחיו"	
		לפי פירוש א'
		לפי פירוש ב'

המשך פרשת וזאת הברכה פרק ל"ג

משמיים את ברכת של שבת ושבת, מתחיל לדבר כנגד כל ישראל

כה. פְּרֹזֶל וְנַחֲשֶׁת מְנַעֲלֶיךָ, וְכִימִיךָ דְבַאךָ:

ברזל ונחשת מנעליך. עכשיו הוא מדבר נגד כל ישראל, שהיו גבוריהם יושבים בערי הספר, ונועלים אותה שלא יוכלו האויבים ליכנס בה כאלו היא סגורה במנעולים ובריחים של ברזל ונחשת. דבר אחר "ברזל ונחשת מנעליך", ארצכם נעולה בהרים שחולצין מהם ברזל ונחשת, וארצו של אשר היתה מנעולה של ארץ ישראל: **וכימין דבאך.** וכימין שהם טובים לך, שהן ימי תחלתך ימי נעורך, כך יהיו ימי זקנתך, שהם דואבים זבים ומתמוטטים. דבר אחר "וכימין דבאך", וכימין שהם טובים לך כמנין ימין, כל הימים אשר אחס עושים לנו של מקום יהיו דבאך, שכל הארצות דובאות כסף וזהב לארץ ישראל, שתהא מצורכת בפירות וכל הארצות מתפרנסות הימנה וממשיכות לה כספם וזהבם, אשקולני"ט, הכסף והזהב פְּלֶה מהם שהם מזיבות אותם לארצכם:

ברזל ונחשת מנעלך - פירוש א': ארץ ישראל סגורה ונעולה, ע"י גבורי ישראל שיושבים בגבולות, ומונעים את האויבים ליכנס לארץ, וכאילו היא נעולה במנעולים ובריחים של ברזל ונחשת.

פירוש ב': הארץ נעולה על ידי הרי נחלת אשר, שחוצבים מהם ברזל ונחשת.

פירוש א': **וכימין** - ימי נעורך, יהיו ימי **דבאך** - זקנותך, היינו שימי זקנותך יהיו טובים כמו ימי נעורך, (ימי זקנה מכונים "דבאך", על שם שהם דואבים - כואבים, זבים ומתמוטטים).

פירוש ב': **וכימין דבאך** - כל הימים שתעשו רצונו של מקום, יהיו "דבאך", שהכסף והזהב שבכל הארצות יזובו אליך, וזה ע"י שארץ ישראל תהיה מבורכת בפירות וכל הארצות באים לקנות פירות אלו, ומעבירים אליכם את כל כספם וזהבם, עד שהוא כלה מהם. "ברזל ונחשת מנעלך", על ידי מה הארץ נעולה:

לפירוש א'

לפירוש ב'

ביאור "וכימין דבאך", לפי שני הפירושים ברש"י

לאלו ימים הכוונה	"וכימין דבאך"	מה הפירוש "דבאך"	"וכימין דבאך" מה הברכה בזה
לפי פירוש א'			
לפי פירוש ב'			

כו. אִין פֶּא-ס יִשְׂרוּן, רַכֵּב שָׁמַיִם בְּעֶזְרָה, וּבְגִאֲוֹתוֹ שְׁחָקִים:

כו. מַעֲנֵה אֱלֹהֵי-י קָדְם, וּמַתַּחַת. זְרַעַת עוֹלָם, וַיִּגְרֶשׁ מִפְּנֵיךָ אוֹיֵב, וַיֹּאמֶר הַשָּׁמַד:

אין כאל-ישורון. דע לך ישורון, שאין כאל-ל בכל אלהי העמים, ולא כאורך אורם: **רוכב שמים.** הוא אותו אלוה שבזעזוך, ובגאותו הוא רוכב שחקים:

מעונה אלהי קדם. למעון הם השחקים לאלהי-י קדם, שקדם לכל אלהים, וזכיר לו שחקים לשבתו ומעונתו, ומתחת מעונתו כל בעלי זרוע שוכנים: **זרעות עולם.** סיחון ועוג ומלכי כנען שהיו תקפו וגבורתו של עולם, לפיכך על כרחם יחרדו ויזעו וכחם חלש מפניו, לעולם אמת הגבוה על הנמוך, והוא שהכח והגבורה שלו בעזרך: **ויגרש מפניך אויב.** ואמר לך השמד אותם: **מעונה.** כל תיבה שרביכה למ"ד בתחילתה הטיל לה ה"א בסופה:

המשך פרשת וזאת הברכה פרק ל"ג

אין כא-ל ישורון - דע לך ישורון (ישראל), כי אין כאלוקיך החזק בכל אלוהי העמים, כמו שנאמר "כי לא כצורנו צורם" (לעיל ל"ב ל').
רוכב שמים, הוא אותו אלוה אשר **בעזרך, ובגאותו** הוא רוכב **שחקים**, ששם נמצאים השרפים, האופנים וחיות הקודש, וה' רוכב (שולט) עליהם.

והשחקים הם כביכול **מעונה** (למעון) עבור הקב"ה, שהוא **אלקי קדם**, שקדם לכל האלהים.
ומתחת מעונתו שוכנים זרועות עולם - סיחון ועוג ומלכי כנען שהיו תקפו וגבורתו של עולם, וכיון שהם למטה מה', הרי הם חרדים ומזדעזעים מפניו, שלעולם אימת הגבוה על הנמוך, והקב"ה שהכח והגבורה שלו הוא זה שבעזרך, **ויגרש מפניך אויב, ויאמר לך השמד אותם.**

_____ "אין כא-ל ישורון", מי הם ישורון
_____ מה אמר להם בזה
_____ את מה בחר לו הקב"ה למעון
_____ מי הם "זרועות עולם" ומדוע הם מכונים כך
_____ וממה הוא אמר לישראל לעשות לאויב
_____ כח. וַיִּשְׁפֹּן יִשְׂרָאֵל בְּטַח בְּדָד. עֵינַי יַעֲקֹב. אֶל אֲרִיזֵי דָגָו וְתִירוּשׁ. אֶף שָׁמַיִם יַעֲרְפוּ טָל:

בטח בַּדַּד. כל יחיד ויחיד, איש תחת גפנו ותחת תאנתו מפוזרין, ואין כריכין להתאסף ולישב יחד מפני האויב: **עין יעקב**. כמו "ועינו כעין הבדולח" (במדבר יא, ז), כעין הברכה שברכס יעקב, לֹא כַבֵּד שְׁאֵמֵר יִרְמִיָה "צַדִּיק יִשְׁבֵּת" (ירמיה טו, ז), אלא כעין הבטחה שהבטיחם יעקב, "והיה אלהים עמכם והשיב אתכם אל ארץ אבותיכם" (בראשית מה, כא): **יערפו**. יטיפו: **אף שמימי יערפו טל**. אף ברכתו של יצחק נוספת על ברכתו של יעקב, "ויתן לך האלהים מטל השמים וגו'" (שם כז, כח):

וישכון ישראל בארצו לאחר שישמידו את הכנענים, **בטח בַּדַּד** - מרוב בטחון יהיו יכולים לשבת בַּדַּד - לבדם, איש תחת גפנו ותחת תאנתו, ואינם צריכים להתאסף ולגור יחד מפחד האויב.
וה"בַּדַּד" שהם ישבו, אינו קללה, כפי שאמר ירמיהו הנביא "בַּדַּד יִשְׁבֵת", אלא הוא ברכה, והרי זה **עין יעקב** - כעין מה שבירכם יעקב "והיה אלהים עמכם והשיב אתכם אל ארץ אבותיכם", ובגלל שה' יהיה עימם ירגישו בטוחים לישיב בַּדַּד.
וזה יהיה, **בארץ דגן ותירוש**.

אף שמימי יערפו (שמים שלו יטיפו = יזלו) **טל**, בנוסף על ברכת יעקב דלעיל, תחול עליהם ג"כ ברכת יצחק, שאמר "ויתן לך האלקים מטל השמים וגו'".
_____ "וישכון ישראל בטח בַּדַּד" מה הברכה בזה שישכנו בַּדַּד
_____ "עין יעקב", מה הייתה ברכת יעקב
_____ איזה עוד ברכה בירכם בנוסף לברכת יעקב

כט. אֲשֶׁרִיָּה יִשְׂרָאֵל מִי כְמוֹהָ. עִם נוֹשֵׁעַ בְּהָ. מִגֵּן עֲזָרָה. וְאֲשֶׁר חָרַב גְּאוֹתָהּ. וַיִּכְחָשׁוּ אֲיִבֶיהָ לָּהּ. וְאַתָּה עַל כְּמוֹתֵימוֹ תִּדְרֹךְ: (ס)

אשריך ישראל. לאחר שפרט להם הברכות, אמר להם מה לי לפרוט לכם, כלל דברי, הכל שלכם: **אשריך ישראל מי כמוך**. תשועתך זה' אשר הוא מגן עזרך (ואשר הוא) חרב גאותך: **ויכחשו איביך לך**. כגון הגבעונים שאמרו "מארץ רחוקה באו עבדיך וגו'" (יהושע ט, ט): **ואתה על כמותימו תדרוך**. כענין שנאמר "שימו את רגליכם על ארצי המלכים האלה" (שם י, כד):

לאחר שפירט משה את כל הברכות, אמר להם שבאמת אינו צריך לפרט להם, כיון שכלל הדבר הוא שהם מבורכים בכל הברכות, והכל שלהם.

אשריך ישראל, מי כמוך בכך שאתה **עם נושע בה'** - עם שתשועתו ע"י הקב"ה, שהוא **מגן** עליך והוא **בעזרך, ואשר הוא החרב** שעליו **גאותך** - כמו שאדם מתגאה בחרבו וסומך עליו, כך אתה מתגאה וסומך על הקב"ה.
ויכחשו איביך לך - נצחונך יהיה כ"כ גדול, עד שאויביך יצטרכו להכחיש ולומר שאינם אויביך, וכמו שעשו הגבעונים מפחד יהושע.
ואתה תנצח את כל אויביך, ועל כמותימו - על המלכים שלהם **תדרוך** ותשפיל אותם, וכפי שציוה יהושע "שימו את רגליכם על צוארי המלכים האלה" (במותיהם - לשון גובה, והיינו המלכים שהם הגובה שלהם).

המשך פרשת וזאת הברכה פרק ל"ג

_____ "אשריך ישראל", מה בא לומר להם בזה.
"מי כמוך", באלו דברים אמר להם שהם מיוחדים:
א. _____ ב. _____ ג. _____
"ויכחשו אויבך לך", מה האויבים יכחישו _____
ומדוע יעשו כן _____
"על במותימו תדרוך", למי הכוונה "במותימו" _____
וכיצד הם ישפילו אותם _____

סיכום הברכות

משה רבינו פותח בדברי שבח לישראל שראויים הם לברכות

א. וזאת הברכה אשר בירך משה איש האלקים את בני ישראל לפני מותו. ב. לפני שהקב"ה נתן את התורה לישראל, פנה לאומות העולם ושאלם אם ברצונם לקבל את התורה, והם סירבו, ואח"כ בא לקראת ישראל ועמו מקצת מרבבות מלאכי קודש, כדי לתת להם הלוחות שכתבם בימינו, ואת התורה שנכתבה באש שחורה ע"ג אש לבנה, ונתנם להם מתוך האש. ג. בני ישראל הכניסו עצמם לקבל עול תורה בהר סיני, וזכו עי"ז שהקב"ה חיבבם ביותר, שהצדיקים זוכים להיות במחיצתו בעולם הבא. ד"א, גם כשהקב"ה מחבב את הגוים, ומוסר את ישראל בידם, הצדיקים נשארים דבוקים בה' ומקבלים את גזירותיו בשמחה, והוא שומרם תחת ידו. ד. בני ישראל בסיני, או צדיקי הדורות אומרים, תורה שציוה לנו משה בסיני, ירושה היא בידינו ולא נעזבנה. ה. בני ישראל מקבלים על עצמם את עול מלכות ה', ותמיד שורה עליהם הברכה, וכאשר הם מאוגדים יחד, הקב"ה שומרם מכל רע, אבל כאשר יש בהם מחלוקת ח"ו אינו נוהג עימם כמלך.

ברכות משה רבינו לכל שבט ושבט

ראובן - ו. אף שחטא במעשה בלהה, לא יזכר לו חטאו לא בעולם הזה ולא בעולם הבא, ויהיו אנשיו נמנים יחד עם שאר השבטים.

יהודה - ז. תקבל את תפילות מלכי בית דוד, ויצליחו במלחמותיהם, וישובו בשלום, ותהיה בעזרם להצילם מאויביהם. ד"א, יצליח לכבוש ארצות רבות יותר מן המגיע לחלקו, כדי שיוכל להפריש מהם חלק לשמעון.

שמעון - לא נתברך בפירוש, ורמזו בברכת יהודה ("שמע ה' קול יהודה"), שיקבל חלק בארץ.

לוי - ח. הקב"ה נתן להם את ה"אורים ותומים", וזה מכיון שניסה אותם ברפידיים, ועמדו בנסיון ולא התלוננו על חסרון המים. לפירוש א', וכן לא התלוננו במי מריבה. ד"א, משבח את אהרן שכשנענש במי מריבה, שתק ולא אמר "לא חטאתי", אף שלא חטא. ט. וכאשר חטאו ישראל בעגל, שבט לוי הרגו את מי שעבד לו, אף אם היו קרוביהם, ובזה שמרו את מה שה' אמר "לא יהיה לך אלהים אחרים", וכן קיימו מצות ברית מילה במדבר, ולא כשאר ישראל. י. ובשכר נאמנותם לה' ראויים הם להורות דיני התורה לישראל, ולהקטיר קטורת, ולהקריב קרבנות עולה. יא. ה', תברך את נכסיהם, ותקבל ברצון את קרבנותיהם, והכה את הקמים נגדו מכת מחץ שלא יוכלו לקום ממנה. ד"א, התפלל שהחשמונאים יצליחו במלחמתם עם היוונים, ויכו את אויביהם, אף שמעטים הם מהיוונים.

בנימין - יב. הוא ידיד ה', והקב"ה ישרה את שכנתו בחלקו לעולם, שבית המקדש יבנה בחלקו.

יוסף - יג. ארצו תהא מבורכת ביותר, בפירות מתוקים על ידי הטל ומי התהום. יד. ויגדלו שם פירות אשר השמש והירח מבשלים וממתקים אותם. ד"א, ארצו תגדל בכל חודש פירות חדשים. טו. פירות הרי נחלתו יתבשלו לפני פירות שאר ההרים. ד"א, ההרים של יוסף נבראו לפני שאר ההרים. והגעעות שבנחלתו תמיד יגדלו פירות, ולעולם לא יפסקו, אף כשגשמים לא ירדו. טז. ארצו תהא מלאה בכל מיני מגדים. וכל זה בברכת ה' שנגלה אל משה בסנה. תבוא ברכה זו לראשו וקדקדו של יוסף, שהפרישוהו אחיו למכרו. יז. יהושע שיצא מזרעו יהיה מלך חזק כשור, וקרניו נאות כראם, ובקרנים אלו ינצח את ל"א המלכים בארץ, ויהרוג בהם רבבות, וגדעון הבא משבט מנשה יהרוג אלפים מהגויים.

המשך פרשת וזאת הברכה פרק ל"ג

זבולון ויששכר - יח. זבולון יצליח בצאתו לסחורה, ויפרנס את יששכר, ועי"ז יששכר יצליח בתורה. **יט.** זבולון יזכה בשפע מיוחד מהים ומהחול שבשפת הים, ויתן ליששכר, וכך יששכר יהיה פנוי לתורה, עד שיזכה לקבוע את עתי השנה, ועי"ז ידעו כל ישראל מתי לעלות לרגל ולהקריב קרבנות. **ד"א,** הגויים יבואו לקנות מזבולון את הסחורות היקרות שיוציא מהים, ואח"כ יעלו לירושלים לראות את ביהמ"ק, ורואים בשבחם של ישראל, ולבסוף יתגיירו, ויקריבו קרבנות של גרי צדק.

גד - כ. שבט גד מרובים יהיו, ולכן יזדקקו להרחיב את נחלתם, וישכנו על גבול הארץ, ויהיו מפורסמים בגבורתם, שחותכים את ראש האויב עם הזרוע במכה אחת. **כא.** והטעם שראה לבקש חלק בארץ סיחון ועוג, הוא מכיון ששם עתיד משה רבינו להקבר, אשר קברו נעלם מכל אדם. לפירוש א', ואף שנטל חלקו בעבר הירדן, יעברו חלוצים בראש העם בכיבוש ארץ ישראל, ובזה יקיימו הבטחתם למשה, וכן ראוי לעשות. **ד"א,** במלחמת סיחון ועוג, משה יצא להילחם בראש העם, ולא כמלכי אומות העולם הנשארים מאחור. וגם עשה צדקה לפני ה', שלימד לישראל את חוקיו ומשפטיו.

דן - כב. דן היא חזק כאריה. ארצו תהא שותה מנהר הירדן, שעיקר זינוקו מתחיל בבשן הנמצא בחלקו של דן. **ד"א,** דן יזנק מנחלתו ליטול נחלה נוספת, מכיון שהראשונה אינה מספיקה לו.

נפתלי - כג. כל יושבי ארצו יהיו שבעי רצון מהפירות הגדלים בה. והיא מלאה בברכת ה'. והוא יירש את ים הכינרת וגם חלק מהיבשה, בכדי לפרוס שם מצודות לדגים.

אשר - כד. הוא יתְּבַרַךְ בנבים. לפירוש א', הוא יִרְצֶה את אחיו בזה שימכור להם שמנים מיוחדים, והם יִרְצו אותו בתבואה שלהם. **ד"א,** בנותיו יינשאו למלכים וכהנים גדולים הנמשחים בשמן זית, ויהיו מרוצות להם. וארצו תהיה נובעת שמן כמו מעין. **כה.** ארץ ישראל נעולה ומוגנת על ידי הרי נחלת אשר, אשר מהם אפשר לחצוב ברזל ונחושת.

ברכות משה רבינו לכל ישראל

כה. ארץ ישראל מוגנת על ידי גבורים היושבים בגבולותיה, (**ד"א,** על ידי הרי נחלת אשר כנ"ל). לפירוש א', ימי זקנותם של ישראל יהיו טובים כימי נערוּתם. **ד"א,** כל זמן שאתם עושים רצונו של מקום, ארצכם תהיה מבורכת, וכספם וזהבם של הגויים יזובו אליכם, ע"י שיבואו לסחור עימכם. **כו-כז.** דע לך ישראל, שאין בכל אלוהי הגויים, אלהים חזק כאלוקינו שעוזר לך בכל. והוא שולט על השמים, ועל השחקים, והוא בחר לו את השחקים למעון, שהוא קדם לכל אלהים. ומתחת מעונתו נמצאים כל גיבורי העולם (סיחון ועוג), והוא גירשם מפניך, ואמר לך להשמיד אותם. **כח.** עם ישראל ישכנו בארץ המגדלת דגן תירוש ויצהר בבטחון גמור, שכל אחד ישב לבדו, ולא ישבו יחדיו מפחד האויב, וכפי שבידכם יעקב שה' "והשיב אתכם אל ארץ אבותיכם", וגם יתברכו בברכת יצחק "ויתן לך האלקים מטל השמים ומשמני הארץ ורוב דגן ותירוש".

סיום דברי משה אל ישראל

אחר שסיים לברכם, אמר להם, שבאמת אינם צריכים ברכה פרטית לכל שבט, כיון שמבורכים הם בכל הברכות. **כט.** ומסיים משה: מאושרים הנכם עם ישראל, שאתם נושעים בה', והוא מגינכם ועוזרכם, ואתם מתגאים וסומכים על ה', ובעזרתו תנצחו את הגויים בנצחון כ"כ חזק, שמרוב פחדם הם ישקרו ולומר שאינם אויביכם (כפי שעשו הגבעונים), ואתה תשפיל את מלכיהם הגאים.

המשך פרשת וזאת הברכה

פרק ל"ד

א. וַיַּעַל מֹשֶׁה, מִעֲרַבְתָּ מִזֶּבֶד אֶל הָרִבּוֹ, רֹאשׁ הַפְּסָקָה, אֲשֶׁר עַל פְּנֵי יְרֵחוֹ, וַיְרַאֲהוּ ה' אֶת כָּל הָאָרֶץ, אֶת הַגֹּלְעָד עַד דָּן: **מערכות מואב אל הר נבו.** כמה מעלות היו, ופסעו משה בפסיעה אחת: **את כל הארץ.** הראהו את כל ארץ ישראל בשלותה, והמליקין העתידים להיות מליקין לה: **עד דן.** הראהו בני דן עובדים עבודה זרה שנאמר "ויקימו להם בני דן את הפסל" (שופטים יח, ט), והראהו שמשון שעתידי ללכת ממנו למושיע:

ב. וְאֵת כָּל נַפְתָּלִי, וְאֵת אֶרֶץ אֶפְרַיִם וּמְנַשֶּׁה, וְאֵת כָּל אֶרֶץ יְהוּדָה, עַד הַיָּם הָאֲחֵרוֹן:

ואת כל נפתלי. הראהו ארצו בשלותה וחורבנה, והראהו דבורה וברק מקדש נפתלי, נלחמים עם סיסרא וחילותיו: **ואת ארץ אפרים ומנשה.** הראהו ארצם בשלותה ובחורבנה, והראהו יהושע נלחם עם מלכי כנען שבא מאפרים, וגדעון שבא ממנשה נלחם עם מדין ועמלק: **ואת כל ארץ יהודה.** בשלותה ובחורבנה, והראהו מלכות בית דוד ונלחונם: **עד הים האחרון.** ארץ המערב בשלותה ובחורבנה. דבר אחר אל תקרי הים האחרון, אלא היום האחרון, הראהו הקב"ה כל המאורעות שעתידין לישראל עד שיחיו המתים:

ג. וְאֵת הַנֶּגֶב, וְאֵת הַפָּדֵר, בְּקִעַת יְרֵחוֹ עֵיר הַתְּמָרִים, עַד צִעֵר:

ואת הנגב. ארץ הדרום. דבר אחר, מערת המכפלה, שנאמר "ויעלו בנגב ויבא עד חברון" (במדבר יג, כה): **ואת הככר.** הראהו שלמה יוצק כלי בית המקדש, שנאמר "בככר הירדן יקם המלך במעבה האדמה" (מלכים-א ז, מו):

"ויעל משה מערבות מואב", מה בא לומר, בזה שנכתב שעלה מ"ערבות מואב" _____

"ויראהו ה' את כל הארץ", מה הראה לו: א. _____ ב. _____

"עד הים האחרון", כיצד יש לקרות הפסוק לפי פירוש ב' ברש"י _____

"ויראהו ה' את כל הארץ", (סמן ליד כל פסוק את מספר המאורע המתאים)

לשון הפסוק	המאורע שהקב"ה הראה למשה		
"עד דן"	מלחמת גדעון עם מדין ועמלק	1.	8.
"עד דן"	מלחמת דבורה וברק עם סיסרא וחילותיו	2.	
"ואת כל נפתלי"	דרומו של ארץ ישראל	3.	
"ואת ארץ אפרים ומנשה"	מערבו של ארץ ישראל	4.	
"ואת ארץ אפרים ומנשה"	מלחמות יהושע עם מלכי כנען בכיבוש הארץ	5.	
"ואת כל ארץ יהודה"	כל מה שעתידי ליארע לישראל עד תחיית המתים	6.	
"עד הים האחרון"	מלכי בית דוד, ונצחונם במלחמותיהם	7.	
"עד הים האחרון"	שבט דן עובדים עבודה זרה	8.	
"ואת הנגב"	קברי האבות במערת המכפלה	9.	
"ואת הנגב"	שלמה המלך יוצק את כלי בית המקדש	10.	
"ואת הככר"	שמשון הגיבור שעמד לישראל למושיע	11.	

המשך פרשת וזאת הברכה פרק ל"ד

ד. וַיֹּאמֶר ה' אֵלָיו, זֹאת הָאָרֶץ, אֲשֶׁר נִשְׁבַּעְתִּי לְאַבְרָהָם וְלְיִצְחָק וְלְיַעֲקֹב לֵאמֹר, לְזֶרַעַךָ אֶתְנַנְנָהּ. הָרְאִיתִיךָ בְּעֵינָיִךְ, וְשָׁמָּה לֹא תַעֲבֹר:

לאמר לזרעך אתננה הראיתיך. כדי שתלך ותאמר לזכרונם ליתחק וליעקב, שבועה שנסבצע לכס הקב"ה קיימה, וזהו לאמר, לכך הראיתיך לך, חבל גזרה היא מלפני ששמה לא תעבור, שאלולי כך, הייתי מקיימך עד שתראה אותם נטועים וקבועים בזה, ותלך ותגיד להם:

"אשר נשבעתי וכו' לאמר", מי יאמר למי

ומה הוא יאמר להם

ומדוע לא שלחו לומר זאת, אחר קיום השבועה לגמרי, כשייכנסו לארץ

וכך פירוש הפסוק לפי דברי רש"י:

ה' הראה למשה רבינו את הארץ, בכדי שילך לאבות ויאמר להם שה' קיים את השבועה שנשבע להם - לזרעך אתננה. הראיתיך בעיניך - אמנם היה עדיף שתחיה עד שבני ישראל יהיו נטועים וקבועים בארץ, ורק אז תלך לומר זאת לאבות. אלא שגזירה היא מלפני ששמה לא תעבור.

ה. וַיִּמַּת שֵׁם מֹשֶׁה עֶבֶד ה', בְּאֶרֶץ מִזְרָב עַל פִּי ה':

וימת שם משה. אפשר משה מת וכתב "וימת שם משה", אללא עד כאן כתב משה, מכאן ואילך כתב יהושע, רבי מאיר אומר, אפשר ספר התורה חסר כלום, והוא אומר "לקוח את ספר התורה הזה" (לעיל לא, טו), אללא הקב"ה אומר, ומשה כתב

בדמע (בגא נחלא עו): **על פי ה'.** בנשיקה:

וימת שם משה, מה קשה על זה

מה מתרץ ת"ק

"לקוח את ספר התורה הזה", מה מקשה מזה רבי מאיר על ת"ק

וכיצד מתרץ רבי מאיר

וימת שם על פי ה', מה הכוונה שהוא מת על פי ה'

בביאור תירוצו של רבי מאיר, מצינו כמה אופנים:

אופן א': פירש המהרש"א (ב"ב טו): "ומיהו לא מיחזי כשיקרא, דכולה ס"ת עד "וימת שם משה", הקב"ה אומר ומשה אומר וכותב, וכאן מן "וימת" שינה, שהקב"ה אומר ומשה כותב, ולא היה משה אומר, ומשום הכי לא מיחזי כשיקרא, שהרי לא היה אומר בשעת כתיבה כמו בשאר כל התורה. והוסיף עוד לומר, דגם הכתיבה מ"וימת שם משה" נשתנה משאר הכתיבה שהיה בדיו, וכאן בדמע, דלא הוי כתב גמור וכו', ולכן לא מיחזי כשיקרא כלל, לא האמירה ולא הכתיבה".

אופן ב': ה"בן איש חי" בספרו בן יהודע, כתב: "הגאון מהרא"ו ז"ל (הגר"א מוילנא) פירש לשון דימוע, ר"ל אותיות מעורבות זה בזה, ואינם חלוקים לתיבות, ואחר שנפטר חילקם לתיבות, ככתוב לפנינו". ביאור דבריו, שהקב"ה הקריא למשה אותיות רצופות כך: "וימתשמשעהבדיהוהבארצמואבעלפייהוה" בלא חלוקה למילים, ואחר מיתת משה חילקם יהושע לתיבות כפי שכתוב לפנינו, ובוה מיושב ששמה לא כתב את המילים "וימת שם משה" אלא כתב אותיות.

ביאור דברי רבי מאיר "מכאן ואילך הקב"ה אומר ומשה כותב בדמע"

דמעו, האם הפירוש דמעו, או עירוב	מדוע אין בפסוקים אלו משום מיחזי כשיקרא	במה שונה כתיבת ח' הפסוקים, מכתיבת שאר התורה	
	א. כוון שלא אמר הדבר צ"ל. ב. לכתב בכתב לאינן מתקיימ.		לפי המהרש"א
	כוון לכתב רק אותיות לא מילים.		לפי הגר"א

המשך פרשת וזאת הברכה פרק ל"ד

ו. וַיִּקְבֹּר אֹתוֹ בְּבֵי פְעוּר, מוֹל בֵּית פְּעוּר, וְלֹא יָדַע אִישׁ אֶת קְבֻרָתוֹ, עַד הַיּוֹם הַזֶּה:

ויקבור אותו. הקב"ה בכבודו. רבי ישמעאל אומר הוא קבר את עצמו, וזה הוא אחד משלשה חתין שהיה רבי ישמעאל דורש כן, וכיולא בו "ציוס מלאת ימי נזרו יציא אותו" (במדבר ו, יג), הוא מציא את עצמו, כיולא בו והסיאו אותם עון אשמה ויקרא כג, טו), וכי אחרים משיאים אותם, אללא הם משיאים את עצמם: **מול בית פעור**. קברו היה מוכן קם משסת ימי בראשית לכפר על מעשה פעור, וזה אחד מן הדברים שנבראו בערב שבת בין השמשות (אבות פ"ה מ"ו):
ויקבור אותו, לא נאמר בפסוק מי הוא הקובר, ונחלקו בזה תנאים:

מי קברו, לפי: ת"ק _____ רבי ישמעאל _____
פירוש דברי רבי ישמעאל, אף שכתוב "אותו", הכוונה לעצמו, דהיינו שהוא קבר את עצמו, וכך מפרש רבי ישמעאל "אותו" בעוד ב' מקומות.
מול בית פעור, מדוע נקבר דוקא שם _____
מתי נברא קברו של משה _____

ז. וּמֹשֶׁה, בֶּן מֵאָה וְעֶשְׂרִים שָׁנָה בְּמוֹתוֹ, לֹא כָּהֵתָה עֵינָיו, וְלֹא נָס לָחָה:

לא כהתה עינו. אף משמת: **ולא נס לחה**. לחלוחית שבו, לא שלט בו רקבון ולא נהפך תואר פניו:
ומשה ... במוותו לא כהתה עינו, ולא נס לחה, האם הכוונה לפני מותו, או לאחר מותו _____
לא נס לחה, פרש _____

ביאור דברי רש"י, שהיה צריך לכתוב 'וימת משה בן מאה ועשרים שנה', ומזה שהסמיך "במותו" ל"לא כהתה עינו וגו'", משמע שבא לדרוש "במותו לא כהתה עינו, ולא נס לחה" (ע"פ גור אריה).

ח. וַיִּבְכּוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֶת מֹשֶׁה בְּעֶרְבַת מוֹאָב, שְׁלֹשִׁים יוֹם, וַיִּתְּמוּ יָמֵי בְּכִי אֲבֶל מֹשֶׁה:

בני ישראל. הזכרים, אבל בזהרן, מתוך שהיה רודף שלום ונתן שלום בין איש לרעהו ובין אשה לבעלה, נאמר "כל בית ישראל" (במדבר כ, כט), זכרים ונקבות:
ויבכו בני ישראל, ומה כתוב במיתת אהרן _____
ומדוע אצל אהרן בכו גם הנשים _____

ט. וַיְהִי־שֶׁעַן בֶּן נוּן מֵלֵא רִיחַ חֲכָמָה, פִּי סִמָּךְ מֹשֶׁה אֶת יָדָיו עָלָיו, וַיִּשְׁמְעוּ אֱלֹהֵי בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַיַּעֲשׂוּ, פֶּאֶשֶׁר צָוָה ה' אֶת מֹשֶׁה:

י. וְלֹא קָם נְבִיא עוֹד בְּיִשְׂרָאֵל כְּמֹשֶׁה, אֲשֶׁר יָדְעוּ ה'. פְּנִים אֶל פְּנִים:

אשר ידעו ה' פנים אל פנים. שהיה לבו גם בו, ומדבר אליו בכל עת שרואה, כענין שנאמר "ועתה לעלה אל ה'" (שמות לג, ט),
"עמדו ואשמעה מה יאמר ה' לכם" (במדבר ט, ח):
אשר ידעו ה', פנים אל פנים, כתב רש"י "שהיה לבו גם בו", פירוש שהיה משה רגיל ומקורב אל ה'
לענין מה מצינו את הקורבה המיוחדת של משה _____

יא. וכן לא קם נביא כמשה לְכָל הָאֱתוֹת וְהַמּוֹפְתִים, אֲשֶׁר שָׁחַז ה', לַעֲשׂוֹת בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם, לַפְּרִיעָה וּלְכָל עֲבָדָיו וּלְכָל אֲרָצוֹ:

יב. וּלְכָל הַיָּד הַחֲזָקָה, וּלְכָל הַמּוֹרָא הַגָּדוֹל, אֲשֶׁר עָשָׂה מֹשֶׁה לְעֵינֵי כָל יִשְׂרָאֵל: (חזק)

ולכל היד החזקה. שקיבל את התורה בלוחות בידיו: **ולכל המורא הגדול**. נסים וגבורות שבמדבר הגדול והנורא: **לענין כל ישראל**. שנשאו לבו לשבור הלוחות לעיניהם, שנאמר "ואשכרם לעיניכם" (דברים ט, יז), והסכימה לעת הקב"ה לעשות, שנאמר "אשר שברת" (שמות לג, א), יישר כחך ששברת (שבת פז):
היכן מרומז בפסוק: "קבלת הלוחות" _____ "שבירת הלוחות" _____
ומניין שהקב"ה הסכים לזה ששיבר את הלוחות _____
אלו מעלות של משה רבינו הוזכרו: בפסוק י' _____
בפסוק י"א _____
בפסוק י"ב: א. _____ ב. _____ ג. _____

חזק חזק ונתחזק